

Ikbal Cogo

**PRILOG POZNAVANJU MUZEJSKOG
ZAKONODAVSTVA
U BiH OD 1993. DO 2012. GODINE**

Sažetak

Na prostoru države Bosne i Hercegovine, nakon prestanka rata i zaključenjem Dejtonskoga mirovnog ugovora decembra 1995 godine, oblast obrazovanja i kulture decentralizirane su i prenesene na nivo entiteta i kantona unutar Federacije BiH. Time je broj zakona i podzakonskih akata koji reguliraju oblast muzejske djelatnosti umnogome povećan. Na teritoriji Republike Srpske situacija je nešto jasnija zbog centralizovane administrativne organizacije samog entiteta. Na teritoriji Federacije BiH postoje kantoni čija su resorna ministarstva i parlamenti propisima regulirali muzejsku djelatnost. Nažalost, izvršna vlast pet kantona do kraja 2012. nije izradila i usvojila zakon i podzakonske akte u oblasti muzejske djelatnosti. Specifičan je i položaj Komisije matičnih muzeja BiH za provođenje stručnih muzejskih ispita i stjecanje viših zvanja. Cilj rada je upoznati javnost (posebno stručnjake iz muzejske i srodnih struka te studente i pripravnike koji se susreću sa muzeologijom u teorijskom i praktičnom smislu) sa stanjem pravnih propisa u muzejskoj djelatnosti u period od donošenja Uredbe sa zakonskom snagom o muzejskoj djelatnosti RBiH iz juna 1993. do juna 2012. godine kada je donijet Zakon o izmjenama Zakona o muzejskoj djelatnosti Republike Srpske.

Ključne riječi: zakonodavstvo, muzeologija, muzej, Bosna i Hercegovina

CONTRIBUTION TO MUSEUM LEGISLATION KNOWLEDGE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA FROM 1993. TO 2012.

Summary

After the cease of war in Bosnia and Herzegovina and after Dayton Peace Agreement had been signed in December 1995, the sectors of education and culture became decentralized and the administrative jurisdiction was transferred to the entities, and, within the Federation of B&H, to the cantons. Thus, the number of laws and byelaws regulating the activities of museums has increased to a great extent. In Republic of Srpska the situation is slightly clearer since the entity itself has the centralized administrative organization. On the territory of Federation of B&H there are cantons whose ministries and parliaments have passed the laws to regulate museum activities. Unfortunately, until the end of 2012 the executive authorities of five cantons have failed to draft and pass the laws and byelaws in the field of museum activities. The status of the Committee of the home museums of B&H for implementation of vocational museum exams and gaining higher professional qualifications is also very specific. This paper is aimed to acquaint the public (particularly the experts in the museum and other similar professions as well as the students and interns coming into touch with museology theoretically and practically) with the situation related to legal regulations in the field of museum activities within the period from the date of passing the Legal regulation on museum activities in RB&H dated June 1993 until June 2012 when the Law on amendments to the Law on museum activities of Republic of Srpska was passed.

Key words: *legislation, museology, museum, Bosnia and Herzegovina*

Stanje u muzejskom zakonodavstvu BiH do 1995. godine

Pravni ustroj Socijalističke federativne republike Jugoslavije dopuštao je republikama i njihovim parlamentima pravo donošenja i uređivanja pozitivnih zakonskih propisa (zakoni, uredbe i pravilnici) iz domena kulture i obrazovanja. Prvi muzejski zakon u Jugoslaviji

usvojila je upravo NR BiH donošenjem *Zakona o muzejima* 1947. godine.¹ Socijalistička republika Bosna i Hercegovina posljednji muzejski zakon prije ratnih događanja dobila je 1976. godine (Sl. novine SR BiH br.6/76.)². Manje izmjene i dopune toga zakona usvojene su 21. aprila 1987³. Sa ovakvim zakonskim okvirom, naša republika dočekala je period razdruživanja iz Jugoslavije i početka ratnih dejstava 1992. – 1995. god.

Dvadesetog juna 1992. godine⁴ u državi (Republika BiH) je proglašeno ratno stanje tokom kojega je Predsjedništvo RBiH imalo pravo donositi *Uredbe sa zakonskom snagom* koje su imale snagu zakona. Tako je 2. juna 1993. na prijedlog Vlade RBiH Predsjedništvo proglasilo *Uredbu sa zakonskom snagom o muzejskoj djelatnosti*⁵ koja je imala ukupno 37 članova. U članu 3. naznačeno je da je „muzejska djelatnost od posebnog društvenog interesa“. Članom 25. iste Uredbe, Zemaljski muzej BiH, Istorijski muzej BiH (bivši Muzej revolucije BiH), Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH te Umjetnička galerija BiH obavljaju muzejsku djelatnost u javnom interesu Republike što znači da su proglašene matičnim muzejskim ustanovama⁶.

Članom 26. pojašnjena je matičnost muzejskih poslova po kojoj je Zemaljski muzej BiH postao matična muzejska ustanova u oblasti arheologije, etnologije, geologije i biologije, Istorijski muzej BiH u oblasti historije (od srednjeg vijeka do danas) a Umjetnička galerija BiH u oblasti likovne umjetnosti na prostoru BiH. Član 36. ove Uredbe stavio je van snage do tada važeće propise o muzejskoj djelatnosti SR BiH (Sl.list SR BiH, br.6/76) te zakone o Zemaljskom muzeju BiH, Umjetničkoj galeriji BiH, Muzeju revolucije BiH i Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti BiH (Sl.list SR BiH

¹ Sl.list NR BiH br.19/47 od 17.4.1947 sa ukupno šest članova.

² Naredne godine, 1977. , proglašeni su i zakoni o Zemaljskom muzeju BiH, Umjetničkoj galeriji BiH, Muzeju revolucije BiH i Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti BiH.

³ Sl.list SR BiH br.12/87

⁴ Odluka br.1201/92

⁵ Sl.list RBiH br.13/93

⁶ Problemi sa nerješavanjem statusa spomenutih ustanova potiču iz 1995 godine. Vijeće ministara BiH ili Vlada Federacije BiH do danas, oktobra 2014. godine nisu preuzeli osnivačka prava nad ovim muzejima što se za pojedine ustanove moglo davno učiniti jer brojem uposlenih i prostorom ne bi predstavljali značajno opterećenje za budžet Federacije BiH (npr. Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti ili Umjetnička galerija BiH).

br.20/77). Zbog propusta u pisanju uredbe i izostanka slova *h* u nazivu muzeja (H)Istorijski, donijeta je ispravka Uredbe krajem 1993. godine⁷. Temeljem Uredbe donijeta su dva pravilnika i to *Pravilnik o uslovima za osnivanje i početak obavljanja djelatnosti muzeja i galerija* (Sl.list RBiH, br.2/94) i *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja ulazne i izlazne knjige, knjige inventara, knjige poklona, kartoteke i fototeke muzejskog materijala* (Sl.list RBiH, br.2/94) koje je potpisao tadašnji republički ministar za obrazovanje, nauku, kulturu i sport dr.Enes Duraković.

Kako u pravnoj teoriji i praksi uredba nema snagu zakona i donosi se kao privremeno rješenje u vanrednim situacijama, Skupština Republike Bosne i Hercegovine je 1. juna 1994. donijela Zakon o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom (Sl.list RBiH, br.13/94., član 1., stav 270). Naredne 1995. godine, u januaru donijet je i *Pravilnik o stručnim zvanjima, uslovima i načinu sticanja stručnih zvanja u muzejskoj struci*⁸.

Kao stručna muzejska zvanja (sa visokom stručnom spremom) navedeni su: *kustos, muzejski pedagog, konzervator, dokumentarista, bibliotekar, ilustrator i muzejski arhitekt* te (sa srednjom stručnom spremom) *preparator, muzejski tehničar, muzejski fotograf, muzejski crtač, muzejski stolar-maketar i vrtlar i knjižničar*. Ovim pravilnikom regulirano je i pitanje Komisije za sticanje osnovnih i viših muzejskih zvanja (član 13. i dalje) o čemu će više riječi biti nešto kasnije. Sa navedenim propisima dočekan je završetak rata novembra 1995. godine.

Muzejsko zakonodavstvo Republike Srpske 1999. do sredine 2012. godine

Dejtonskim ugovorom Bosna i Hercegovina je definirana kao država sastavljena iz dva entiteta koji imaju svoje ustavne nadležnosti. S obzirom na to da je Republika Srpska administrativno uređena po centralističkom principu, pitanje muzejske djelatnosti i pratećih propisa riješeno je nešto jednostavnije.

Godine 1999. donesen je prvi *Zakon o muzejskoj djelatnosti* (ukupno 55 članova) Republike Srpske u Skupštini Republike Srpske⁹

⁷ Sl.list RBiH, br.20/93

⁸ Sl.list RBiH, br.7/95

⁹ Sl. glasnik RS, br.35/99

kojim je van snage stavljen Zakon o muzejskoj djelatnosti SR BiH iz 1976. odnosno 1987. te zakoni o Zemaljskom muzeju, Istorijskom muzeju BiH, Umjetničkoj galeriji BiH i Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti BiH iz 1977. godine.

Članom 18. određeno je da su centralne muzejske ustanove u Republici Srpskoj Muzej Republike Srpske i Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske u Banja Luci. Matične muzejske ustanove u Republici Srpskoj su postale muzeji u Prijedoru, Doboju i Trebinju¹⁰. Članom 37. uvedeno je novo tijelo u muzejsku praksu Republike Srpske, Muzejski savjet. To je organ koji vrši stručne, savjetodavne i druge poslove od interesa za obavljanje, razvoj i unapređenje muzejske djelatnosti. Članom 38. predviđeno ja da Savjet ima 7 članova (uključujući i predsjednika) a iste bira Vlada Republike Srpske.

Član 40. predvidio je da su stručna muzejska zvanja: *preparator, muzejski tehničar, kustos i konzervator*.

Na osnovu gore navedenoga zakona, 2002. godine donesen je *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra muzeja*¹¹ i *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja ulazne knjige, knjige inventara i kartoteke muzejske djelatnosti*¹². Ovim pravilnikom pojednostavljeno je pitanje primarne i sekundarne muzejske dokumentacije. Naredne 2003. godine donijet je i *Pravilnik o normativima i standardima za muzejsku djelatnost*¹³ koji pobliže određuju pitanja prostornih kapaciteta pojedinih muzejskih i izložbenih prostora, broja radnika (stručnih i pomoćnih), kvadraturu prostora za naučno-istraživački rad, biblioteku i sl. Normativima je predviđeno da ukupan prostorni kapacitet muzejske zgrade centralnog muzeja mora imati minimalno 2000m² površine (Član 27.), da regionalni muzeji moraju imati minimalno 800m² površine (Član 38.), da na pet kustosa koji rade u centralnoj muzejskoj ustanovi minimalno dva moraju imati naučno zvanje (Član 22.) i dr.

Narodna skuština RS-a je 2008. godine donijela novi Zakon o muzejskoj djelatnosti¹⁴ koji je nešto obimniji i broji 58 članova. Ovaj zakon izostavio je kategoriju *matični muzeji* (muzeji u Prijedoru, Doboju i Trebinju postali su regionalne muzejske ustanove), smanjio

¹⁰ Član 28. zakona br.35/99

¹¹ Sl.glasnik RS, br.19/02.

¹² Sl.glasnik RS, br.19/02.

¹³ Sl.glasnik RS, br.61/03.

¹⁴ Sl.glasnik RS, br.89/08.

je broj članova muzejskog savjeta sa sedam na pet te dao dodatnu ulogu udruženju muzejskih radnika¹⁵ koji u muzejski savjet dobivaju pravo delegirati 2 člana. Detaljnije je pojašnjeno i pitanje izbora direktora i drugih upravljačkih struktura unutar muzeja i galerija.

Juna 2012. godine, Predsjednik Republike Srpske je donio Ukaz o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama zakona o muzejskoj djelatnosti¹⁶ koji je Skupština donijela nekoliko dana ranije. Ovim Zakonom o izmjenama Zakona o muzejskoj djelatnosti detaljnije je u članu 1. definirano pitanje muzejske građe s posebnim akcentom na materijalnu i nematerijalnu baštinu a shodno međunarodnim konvencijama.

Stanje u Federaciji Bosne i Hercegovine do 2012. godine

U Federaciji BiH, koja je prema Vašingtonskom sporazumu potpisanom marta 1994. godine ustrojena kao zajednica deset kantona njih pet imaju zakon i druge podzakonske akte. To su kantoni: Sarajevski, Unsko-sanski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski i Zapadno-hercegovački. Iz ovoga je vidljivo da su u preostalih pet kantona na snazi još zakonska rješenja iz ratnoga perioda (1993.-1995.).

Prvi je Zakon o muzejskoj djelatnosti donijela Skupština kantona Sarajevo tokom 2000. godine¹⁷ a Zakon o izmjeni zakona o muzejskoj djelatnosti sa ukupno 3 člana donijet je marta 2005. godine¹⁸. Resorno ministarstvo donijelo je *Pravilnik o uslovima za osnivanje i rad muzeja, muzejskih zbirki, muzejskih izložbi i galerija 2000 godine*¹⁹ a *Pravilnik o stručnim zvanjima u muzejskoj djelatnosti* donijet je naredne godine²⁰.

Skupština Unsko-sanskog kantona u Bihaću usvojila je zakon o muzejskoj djelatnosti juna 2001. godine²¹ dok je izmjene usvojila tokom 2003. godine²².

¹⁵ Udruženje muzejskih radnika Republike Srpske osnovano je 18. maja 2002. u Banja Luci gdje je i sjedište. Udruženje ima i svoj časopis, *Glasnik Udruženja muzejskih radnika Republike Srpske* koji izlazi od 2003., jednom godišnje.

¹⁶ Broj: 01-020-1937/12 od 15. juna 2012. godine

¹⁷ Sl.novine KS, br.2/00.

¹⁸ Sl.novine KS, br.7/05.

¹⁹ Sl.novine KS, br.24/00

²⁰ Sl.novine KS, br.6/01

²¹ Sl.glasnik USK, br.6/01

²² Sl.glasnik USK, br.10/03

Tuzlanski kanton dobio je zakon o muzejskoj djelatnosti jula 2002. godine sa ukupno 46 članova²³. Temeljem zakona, resorno ministarstvo donijelo je *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja ulazne i izlazne knjige, knjige inventara, knjige poklona, kartoteke i fototeke muzejskog materijala*²⁴ te *Pravilnik o uslovima za osnivanje i rad muzeja*²⁵.

Skupština Zeničko-dobojskog kantona donijela je 29.10.2003. godine Zakon o muzejskoj djelatnosti koji sadrži 37 članova i kojim je na prostoru Ze-do kantona prestao važiti ratni zakon/uredba o muzejskoj djelatnosti. Temeljem ovoga zakona, ministrica obrazovanja, nauke, kulture i sporta donijela je 21.11.2007. godine i *Pravilnik o uslovima za osnivanje i rad muzeja*²⁶. U ovom kantonu ostali su na snazi pravilnici doneseni 1994. i 1995. godine (R BiH) jer resorno ministarstvo u međuvremenu nije donijelo nove.

Posljednji su zakon o muzejskoj djelatnosti donijeli poslanici Skupštine zapadno-hercegovačkog kantona u Širokom brijegu²⁷.

O Komisiji matičnih muzeja BiH za provođenje stručnih muzejskih ispita i stjecanje viših muzejskih zvanja

Komisija matičnih muzeja BiH za provođenje stručnog muzejskog ispita i stjecanje viših stručnih zvanja u pravnom smislu riječi, naslijednica je organa istog naziva zajednice muzeja i galerija SR BiH koja je do početka 1992. godine djelovala na tlu BiH i bila nadležna za dodjelu osnovnih i viši zvanja u muzejskoj struci. Pravilnikom o zvanjima iz 1995. godine (Sl.novine RBiH, br.7/95) Komisija je definirana kao tijelo koje čine predstavnici matičnih muzeja BiH te dva pridružena člana, prof. stranog jezika i diplomirani pravnik. Stalni članovi Komisije biraju se na period od četiri godine. Prilikom ovjeravanja Rješenja o zvanjima, Komisija koristi pečat Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH u Sarajevu.²⁸ Stručni ispit sastoji se od općeg i posebnoga dijela

²³ Sl.novine TK, br.10/02

²⁴ Sl.novine TK, br.17/09

²⁵ Sl.novine TK, br.17/09

²⁶ Sl.novine ZDK, br.20/07.

²⁷ Korištena web stranica: <http://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/kantoni/zhk/7.pdf> (pristupio 24.10.2014.)

²⁸ Prema usmenoj izjavi koju je autoru ovoga rada dala gđa A.Ključić, interni je dogovor predstavnika matičnih muzeja BiH da se prilikom ovjere koristi pečat ove muzejske ustanove.

(poseban dio podrazumijeva pisanje stručnog rada iz oblasti u kojoj je kandidat radio godinu dana uz mentoriranje stručnjaka iz te oblasti sa najmanje zvanjem višeg kustosa)²⁹. Pravilnikom nije pojašnjen detaljniji plan i program općeg dijela polaganja stručnog ispita osim da kandidati poznaju muzejsko zakonodavstvo. Mnoge kolege iz pojedinih dijelova BiH između 1993. i 2003. godine osnovna ili viša zvanja stjecali su pri sličnim Komisijama ili muzejskim Vijećima u susjednim zemljama (Beogradu ili Zagrebu). Trenutno Komisiju čine dr.sc.Adnan Busuladžić (ispred Zemaljskog muzeja BiH), Ivana Udovičić, muz.savjetnica (ispred Umjetničke galerije BiH) i Aida Ključić, dipl.iur. koja obnaša posao sekretara Komisije i ujedno predstavlja Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH. Treba spomenuti i činjenicu da je Zemaljski muzej BiH do 1992. godine imao interni pravilnik o zvanjima koji je primjenjivan na njihove djelatnike.

Neophodno je u skorijoj budućnosti riješiti pitanje ove instance ili osnivanjem komisije na nivou BiH pri Ministarstvu civilnih poslova BiH ili da se po modelu pojedinih strukovnih udruženja Komisija definira unutar budućeg krovnog strukovnog udruženja muzealaca u BiH. Kako god, postojeće stanje mora biti što prije riješeno zbog digniteta i kvaliteta muzejske struke i njenih uposlenika na teritoriji cijele BiH.

Zaključak

Trenutno na prostoru Bosne i Hercegovine postoji sedam važeći muzejskih zakona te mnoštvo pravilnika i uredbi koje reguliraju ovu oblast društvenog djelovanja. Mnogo je to za državu kakva je Bosna i Hercegovina sa svojim muzejsko-galerijskim fundusom i brojem ustanova.

Analizirajući situaciju unutar BiH, treba primjetiti da je u Republici Srpskoj situacija mnogo povoljnija jer postoji visok stepen centralizacije. U Federaciji, pojedini kantoni još nemaju svoga muzejskog zakonodavstva iako u nekim od kantona postoje muzejske i galerijske ustanove (takvi primjeri su Livno, Travnik i Mostar). Odavno postoji potreba izmjene i samih stručnih zvanja ili uvođenja novih, pooštavanje uvjeta za stjecanje osnovnog i viših zvanja i dr. Niti jedan od kantona koji imaju kakvo-takvo muzejsko

²⁹ Član 14. Pravilnika (Sl.list R BiH, br.7/95.)

zakonodavstvo nemaju pravilnicima uređene standarde i normative za muzejsku djelatnost.

Poseban je problem Komisija za provođenje stručnih muzejskih ispita i stjecanje viših zvanja koja nema jasno riješeno finansiranje, način imenovanja novih članova, program polaganja općeg dijela ispita, svoj web site, vlastiti pečat i dr.

Članovi Komisije posljednji su put u regularnoj proceduri izabrani još 1996. godine³⁰. Iako u BiH postoji prešutni dogovor o priznavanju Rješenja instance potrebno je što prije, zajednički, regulirati ovo pitanje.

Izvori :

- Službeni list NR BiH, Sarajevo
- Službeni list SR BiH, Sarajevo
- Službeni list R BiH, Sarajevo
- Službeni glasnik RS, Banja Luka
- Službeni glasnik USK, Bihać
- Službene novine TK, Tuzla
- Službene novine ZDK, Zenica
- Službene novine KS, Sarajevo
- <http://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/kantoni/zhk/7.pdf>

Recenzent: dr. sc. Esad Delibašić, UNZE, BiH

Lektor: Nedžad Fejzić, prof.

³⁰ Prema izjavama osoba koje su željele ostati anonimne, a koje je autor rada dobio u Sarajevu.